

HANEHALKI İŞGÜCÜ ARAŞTIRMASI HAKKINDA

GENEL AÇIKLAMA

Tarihçe

Türkiye'de planlı kalkınma dönemine geçişle birlikte iktisaden faal nüfus yapısı hakkındaki bilgiler, beş yılda bir yapılan Genel Nüfus Sayımlarından ve 1966 yılından itibaren düzensiz olarak, bazı dönemlerde yapılan işgücü anketlerinden derlenmiştir. Ancak, 1988 yılına kadar uygulanan işgücü piyasasının izlenmesinde temel veri kaynağı olan işgücü anketinden elde edilen veriler; coğrafi kapsam, tanım, kavram, değişken ve sınıflandırmalardaki farklılıklar nedeni ile zaman serisi içinde birbiri ile karşılaştırılabilir nitelikte değildir.

Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) koordinatörlüğünde yürütülen İşgücü Piyasası Enformasyon Sistemi (İPES) Projesi kapsamında ve daha sonra Dünya Bankası İstihdam ve Eğitim Projesi çerçevesinde, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nın de teknik katkıları ile yapılan çalışmalarda, işgücü piyasası göstergelerinin daha doğru ve zamanında ölçülmesi amacına yönelik olarak, işgücü anketlerinin yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir.

1988-2000

İşgücü göstergelerini ve zaman içinde değişiklikleri daha doğru ölçebilmek ve uluslararası istatistiklerle kıyaslanabilirliği sağlamak amacıyla ILO'nun 13. Çalışma İstatistikçileri Konferansında (1982) iktisaden faal nüfus (işgücü), istihdam, eksik istihdam ve işsizlik ile ilgili belirlediği uluslararası standartlar doğrultusunda; 1988 yılında anket her yönü ile gözden geçirilmiş ve yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. İşgücü anketleri ile kullanıcıların işgücü piyasasına farklı açılardan yaklaşımlarını mümkün kılacak göstergeleri elde etmek ve uluslararası karşılaştırmalara elverişli rakam elde edebilecek tanımları oluşturabilmek amaçlanmaktadır.

Bu amaçla düzenlenen 13. Çalışma İstatistikçileri Konferansında benimsenen temel tanım ve kavramların kullanıldığı bu serideki anketler, Ekim 1988'den itibaren her yılın Nisan ve Ekim aylarının pazartesi ile başlayıp pazar ile biten son haftası referans alınarak uygulanmış ve sonuçlar Türkiye, kentsel ve kırsal yerler ayrımında yayınlanmıştır. Ekim 1988'den Nisan 1994'e kadar HİA; Türkiye genelinde ikame prensibiyle 11 160 hanehalkı ile yapılmakta iken Ekim 1994 HİA uygulamasında örnek tasarımı değiştirilmiştir ve ikame prensibinden vazgeçilip cevapsızlık uygulamasına geçilmesiyle, örnek büyüklüğü yaklaşık 15 000'e çıkartılmıştır. Ayrıca, 1995 yılından itibaren Hanehalkı İşgücü Araştırması alan uygulaması diz üstü bilgisayarlar kullanılarak Bilgisayar Destekli Yüz yüze Görüşme Yöntemi (CAPI) ile uygulanmaya başlanmıştır.

2000-2003

2000 yılında işgücü anketinin uygulama sıklığı, örnek büyüklüğü, tahmin boyutu ve soru kağıdı gibi konularda önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler mevcut seri ile karşılaştırma imkanını sağlayacak biçimde geliştirilmiştir. Bu yeni tasarım ile tahminlerin duyarlılığının artırılması hedeflenmiştir. Yeni örnek tasarımında dönemlik (üç aylık) örnek büyüklüğü 23 000'e çıkartılmış ve bu tasarım ilk defa Ekim 1999 İşgücü Anketi'nde kullanılmıştır.

2000 yılından itibaren anketin alan uygulaması aylık olarak gerçekleştirilirken, 2000-2003 döneminde tahminler üçer aylık dönemlerde "Türkiye, kent-kır" için ve yıllık olarak "Türkiye, kent-kır, yedi coğrafi bölge ve dokuz il merkezi" için (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Samsun) verilmiştir. Anketin 2000 yılından itibaren uygulanmaya başlanan yeni örneklem tasarımı ile örneğe çıkan bir hanehalkı dört dönem takip edilmektedir. 2000 yılında işgücü piyasasına ilişkin derlenen verileri zenginleştirmek amacıyla işgücü anketi soru kağıdına bazı sorular eklenmiştir. Eklenen sorulardan bazıları ise informal sektör istihdamı konusundadır. Yeni seride yapılan bir diğer değişiklik ise 2000 yılına kadar 12 ve daha yukarı yaştakiler için verilen sonuçların, 2000 yılından itibaren 15 ve daha yukarı yaştakiler için verilmeye başlanmasıdır.

2004 yılında yapılan değişiklikler

Uygulanmaya başlandığı tarihten itibaren tanım ve kavramlar açısından uluslararası standartların takip edildiği işgücü anketleri, 2002 yılında Avrupa Birliği'ne uyum açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda sürdürülen çalışmalar neticesinde Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) talep ettiği tüm değişkenlerin kapsandığı bir soru kağıdı hazırlanmıştır ve yeni soru kağıdında yer alan değişkenler ile Avrupa Birliği'nin işgücü istatistikleri konusundaki norm ve standartları tamamen karşılanabilmektedir.

2004 yılından itibaren soru kağıdındaki soru sayısı 47'den 98'e çıkarılmış ve referans haftasında iş başında olmayan kişilerin istihdamda kabul edilip edilmemeleri ile ilgili kriterler Eurostat'ın standartları da göz önüne alınarak soru kağıdında daha net tanımlanmıştır. Buna göre kendi hesabına ve işveren olarak çalışanlar referans haftasında çeşitli nedenlerle işlerinin başında bulunmasalar dahi istihdamda kabul edilmektedir. Ücretli veya maaşlı olarak çalışan fertler ise ancak 3 ay içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında maaş veya ücretlerinin en az %50'sini almaya devam ediyorsa istihdamda kabul edilmektedir. 2004 yılına kadar uygulanan anketlerde, ücretli veya maaşlı olarak çalışan ve işleri ile bağlantıları devam eden fertler, işten uzak kalma süresine ve gelir elde edip etmeme kriterlerine bakılmaksızın istihdamda kabul edilmekteydi. Referans haftasında "bir saat" dahi olsa çalışmamış olan yevmiyeliler ve ücretsiz aile işçileri ise, önceki uygulamalarda olduğu gibi istihdamda kabul edilmemektedir.

Referans haftasında çalışmamış olan ücretsiz aile işçilerinin istihdamda kabul edilip edilmemeleri konusunda Eurostat'ın belirlemiş olduğu kriterler ILO tanımlarından farklılık göstermekte, ILO referans haftasında işbaşında olmayan ücretsiz aile işçilerinin, işten uzak kalma süresine bakılmaksızın, istihdam dışında kabul edilmelerini öngörürken, Eurostat işten uzak kalma süresi 3 aydan az olan ücretsiz aile işçilerinin istihdamda kabul edilmelerini önermektedir. TÜİK, bu konuda ILO kriterini uygulamıştır ve referans haftasında bir saat bile olsa çalışmamış olan ücretsiz aile işçileri istihdamda kabul edilmemiştir.

2004 yılı Ocak ayından itibaren geliştirilen yeni soru kağıdı ile uygulanmasına başlanan işgücü anketinin örnek hacmi, İstatistiksel Amaçlı Bölge Sınıflaması 2.Düzey'e göre tahmin vermek üzere dönemsel (üç aylık) olarak yaklaşık 37 000'e yükseltilmiştir. 2004 yılından itibaren, anketin dönemsel sonuçları yine "Türkiye, kent-kır bazında"; yıllık sonuçlar ise "İstatistiksel Amaçlı Bölge Sınıflaması 1.Düzey'e göre kent-kır ayrımında, 2.Düzey'e göre ise toplam bazda" paylaşılmıştır. 2004 yılında başlanan yeni seride örneklem tasarımı üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. 2000 yılından itibaren kullanılmakta olan ve hanehalklarının 4 kez takibine dayanan tasarıma devam edilmiştir. 2004 yılı öncesinde 1995 yılı Numarataj Cetvellerine dayalı olan adres çerçevesi yenilenerek, 2000 Genel Nüfus Sayımı Form 1 Numarataj Cetvellerine göre oluşturulan yeni adres çerçevesi kullanılmaya başlanmıştır. 2004 yılından itibaren işgücüne yönelik sorular 15 ve daha yukarı yaştaki fertler için sorulmaya başlanmıştır.

2005 yılında yapılan değişiklikler

2005 yılı başında, işgücü anketi soru kağıdı Avrupa Birliği İstatistik Ofisi'nin 2005 yılından itibaren derlenmesini öngördüğü yeni değişkenleri içerecek şekilde revize edilmiş ve bu kapsamda soru sayısı 110'a çıkmıştır. 2005 yılından itibaren işgücü anketinin tahminleri, üçer aylık dönemler esas alınmak kaydıyla aylık olarak yayımlanmaktadır. Bu seride ilgili üç aylık dönemin ağırlıkları, dönem ortası aya ilişkin nüfus projeksiyonları esas alınarak hesaplanmakta olup ifade kolaylığı açısından tahminler de dönem ortası ay adıyla ifade edilmektedir. Açıklanmakta olan Şubat, Mayıs, Ağustos ve Kasım ayı sonuçları, 2000 yılından itibaren yayınlanmakta olan dönemsel sonuçlarla tamamen karşılaştırılabilir niteliktedir. Diğer aylarda açıklanan verilerin 2005 yılı öncesine ait karşılığı yoktur.

2005 yılından itibaren işgücü anketi Haber Bültenleri sabit bir takvime göre açıklanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 2005 yılında ilgili üç aylık dönemin bitimini takip eden 55. gün (her ayın 25'inde, 25'inin hafta sonuna denk gelmesi durumunda takip eden ilk iş günü) açıklanan sonuçlar, 2006 yılı içinde ilgili üç aylık dönemin bitimini takip eden 50. günde yayımlanmıştır. 2007 yılından itibaren bu süre 45 güne indirilmiş ve sonuçlar ilgili üç aylık dönemin bitimini takip eden 45. gün (her ayın 15'inde, 15'inin hafta sonuna denk gelmesi durumunda takip eden ilk iş günü) açıklanmıştır.

2009 yılında yapılan değişiklikler

Soru kağıdı Uluslararası Çalışma Örgütü'nden bir uzmanla yeniden ele alınmış, bu kapsamda ülke koşullarına uygun olmadığı düşünölen bazı sorular çıkarılmış ve soru ifadelerinde referans dönemlerini daha iyi vurgulamaya yönelik bazı düzenleme ve iyileştirmeler yapılmıştır. 2009 yılında yapılan en önemli değişiklik şimdiye kadar kullanılan eksik istihdam kavramı yerine, zamana bağlı eksik istihdam ve yetersiz istihdam kavramlarına geçiş yapılmasıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından düzenlenen 16. Çalışma İstatistikçileri Konferansında, mevcut eksik istihdam tanımı yeniden ele alınarak yaşanan ölçüm zorlukları nedeniyle, eksik istihdam sorununu daha net ortaya koyabilecek “zamana bağlı eksik istihdam” ve “yetersiz istihdam” kavramlarına geçilmesine karar verilmiştir. Eksik istihdam tanımının değişmesiyle birlikte ilgili sorular ve şıklarında da gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

2009 yılından itibaren örnek adreslerin Ulusal Adres Veri Tabanından aşamalı olarak seçilmesine başlanmıştır. İşgücü araştırmasında, iktisadi faaliyetlerin kodlamasında 2009 yılında “Avrupa Topluluęunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (NACE)”, Revize 1 ve Revize 2 bir arada kullanılmış, 2010 yılından itibaren ise Revize 2'nin kullanımına geçilmiştir. 2010 yılı Ocak döneminden itibaren, iktisadi faaliyetlerin NACE Revize 2'ye göre yayımlanmasına başlanmış olup, TÜİK web sayfasında yer alan işgücü istatistikleri başlığı altında 2009 yılından itibaren Revize 2'ye göre dağılımların verildiği bir tablo da yer almaktadır.

Ayrıca, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2012 yılı meslek kodlamasında “Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması” ISCO 88 ve ISCO 08 bir arada kullanılmış, 2013 yılından itibaren ise ISCO 08'in kullanımına geçilmiştir. 2013 yılı Ocak döneminden itibaren, meslek sınıflaması ISCO 08'e göre yayımlanmasına başlanmış olup, TÜİK web sayfasında işgücü istatistikleri başlığı altındaki tablolardan bir önceki yılın aynı dönem ile karşılaştırma yapabilmek için 2012 yılından itibaren ISCO 08'e göre dağılımlara ulaşılabilir. Bu sınıflamalara ilişkin meslek gruplarının dağılımları geçiş matrisi kullanılarak görölebilmektedir.

2014 yılında yapılan değişiklikler

2014 Şubat dönemiyle birlikte Avrupa Birlięine tam uyumun sağlanmasıya yönelik yeni düzenlemeler kapsamında her ayın ilk haftasını temel alan sabit referans haftası yerine, Eurostat tarafından öngörölen yılın tüm haftalarının referans dönemi olarak dikkate alındığı sürekli bir yapıya geçilmiştir.

İşsizlik ve iş aramayla ilgili ulusal ve uluslararası işgücü göstergelerindeki uygulama farklılığını ortadan kaldırmak amacıyla; iş arama süresi “son 3 ay” yerine, Eurostat'ın iş arama kriteri olan “son 4 hafta” ile değiştirilerek tanımsal farklılığının giderilmesi sağlanmıştır. Göstergeler, 6 Aralık 2012 tarihli Büyükşehir Yasası'na göre belirlenen 2014 idari bölünüşü temel alınarak revize edilen kurumsal olmayan nüfus tahminlerine göre hesaplanmıştır.

Dönemsel sonuçlar “Türkiye, kent-kır” ayrımında verilirken, 2014 Ocak dönemi ile birlikte 2014 idari bölünüşü dikkate alındığında kır payının çok az olmasından dolayı sadece Türkiye toplamı için sonuçlar yayımlanmaya başlanmıştır.

İşgücü araştırmasında anket tasarımı, alan uygulaması, iş arama süresi kriteri, nüfus tahminleri ve idari bölünüş farklılıklarını yansıtan yeni düzenlemeler; elde edilen göstergelerin önceki seri ile farklılaşmasına yol açmış ve karşılaştırılabilirliğini ortadan kaldırmıştır. Bu farklılaşmanın ne ölçüde ve ne şekilde olacağını öngörmek ve işgücü serilerinde kullanıcılara karşılaştırılabilir veri sunmak amacıyla 2013 yılı boyunca mevcut işgücü anketi ile eş zamanlı olarak 52 haftanın referans dönemi olarak alındığı pilot çalışma yapılmıştır. Pilot uygulamadan elde edilen sonuçlar kullanılarak temel işgücü göstergelerine ilişkin zaman serilerinin 2005 yılı Ocak ayına kadar revize edilmesi sağlanmıştır.

2020 yılında yapılan değişiklikler

Hanehalkı İşgücü Araştırması’nda karma anket uygulama yöntemi kapsamında Bilgisayar Destekli Telefon ile Görüşme (CATI) uygulamasına telefon ile anket yapılma oranı kademeli artacak şekilde başlanılmıştır. CAPI-CATI karma anket yöntemi uygulamasına geçilmeden önce 2019 yılı içerisinde 9 ay boyunca bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş ve karma anket yönteminin temel işgücü parametrelerine etkisi ölçülmüştür. Pilot HİA uygulama koşullarının değişmediği varsayımı altında karma anket yöntem uygulamasının temel işgücü göstergelerine istatistiksel olarak etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

2020 yılından itibaren örneklem tasarımının temel yapısı bozulmadan dönemlik örnek hacmi 44 000'den 58 560 hanehalkına yükseltilmiştir. Ayrıca, dışsal kontrol olarak İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey 3 bilgisi ağırlıklandırma sürecine dahil edilmiştir.

2021 yılında yapılan değişiklikler

Hanehalkı İşgücü Araştırmasında kullanılan mevcut istihdam ve işsizlik tanımları, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 1982 yılında gerçekleştirilen 13. Çalışma İstatistikçileri Konferansı'nda (13. ICLS) alınan kararlarla belirlenmiştir. İşgücü piyasasının zaman içerisinde değişmesi ve bu değişimin, ülkeler arasındaki farklılıkların ölçümü için mevcut işgücü göstergelerinin yetersiz görülmesi üzerine ILO tarafından çalışmalar yürütülmüş ve 2013 yılında gerçekleştirilen 19. ICLS ile önemli değişiklikler yapılmıştır. 19. ICLS ile birlikte, 1982'den beri ilk kez işgücü istatistiklerinin ölçümüne ilişkin temel tanım ve standartlarda köklü değişiklikler yapılmış ve mevcut işgücü göstergelerine ek olarak alternatif göstergeler tanımlanmıştır. Eurostat ise Hanehalkı İşgücü Araştırmalarının uygulanmasında ülkeler arası uyumu sağlamak amacıyla standartlaştırma çalışmaları yapmıştır. 19. ICLS kararları ile uyumlu biçimde yürütülen bu standartlaştırma çalışmaları sonucunda 2019/1700 sayılı Bütünleşik Avrupa Sosyal İstatistik Tüzüğü (IESS) yürürlüğe girmiştir.

2021 yılı Ocak ayı itibarıyla 19. ICLS kararları ve Eurostat'ın bu kapsamdaki çalışmalarına uyum sağlamak adına Hanehalkı İşgücü Araştırması'nda revizyon gerçekleştirilmiş, yeni tanım ve kavramlara uyumlu olarak tasarlanan HİA soru kağıdının alan uygulamasına başlanmıştır.

Mevcut durumda üçer aylık hareketli ortalamalar yöntemi kullanılarak aylık olarak yayımlanan işgücü istatistikleri yerine bağımsız aylık tahminlerine ilişkin sonuçların yayımlanmasına başlanmıştır. Bu doğrultuda ilki 2021 yılı Ocak ayına ilişkin olan bağımsız aylık sonuçlar Mart 2021 itibarıyla yayımlanmıştır. Aylık haber bültenleri ile özet temel işgücü göstergeleri, çeyreklik ve yıllık bültenlerde ise detay işgücü göstergeleri yayınlanmaktadır.

2020 yılında soru kağıdına tanım etkisini ölçmeye yönelik eklenen ilave sorular ile serinin geriye dönük olarak yeniden hesaplanması sağlanmış ve yeni tanımlara göre revize edilmiş karşılaştırılabilir seriler oluşturulmuştur. 2021 yılında temel işgücü göstergelerine ek olarak tamamlayıcı işgücü göstergeleri de üretilmiştir. Ayrıca, 2021 yılından itibaren ağırlıklandırma sürecinde dışsal kontrol amacıyla kullanılmakta olan hanehalkı büyüklüğü bilgisinin kullanımında güncelleme yapılmıştır.

Ağırlıklandırma

İşgücü anketi sonuçlarının ağırlıklandırılmasında; 1990 yılına kadar 1985-1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçları, 1991 yılı ve sonrası için 1990 Genel Nüfus Sayımı ve 1997 Nüfus Tespiti sonuçları kullanılmıştır. Ancak, 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarının istenen ayrıntıda hazır olması ve 1997 Nüfus Tespiti sonuçları ile arasında yaş ve kent-kır ayrımında önemli farklılıkların bulunması nedeniyle, işgücü anketi sonuçları, geriye dönük olarak 1990-2000 bazlı nüfus projeksiyonları ile revize edilmiştir. 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçları kullanılarak yapılan projeksiyonlar kullanıldığında, en önemli farklılık kırsal yerlerdeki nüfus tahmininde görülmüştür. Toplam nüfusta ve kırsal kesim oranında ortaya çıkan nüfus farkının diğer nedeni ise nüfus projeksiyonlarında kullanılan varsayımların farklı olmasıdır.

İşgücü araştırması sonuçları en güncel nüfus projeksiyonlarına göre ağırlıklandırılmakta ve yayımlanmaktadır. 2009 yılına kadar sözü edilen nüfus projeksiyonları, genel nüfus sayımı sonuçlarına dayalı olarak hesaplanmıştır. 2007 yılında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) kurulmuştur. ADNKS veritabanından elde edilen yaş ve cinsiyet yapısı ile nüfusun yerleşim yerine göre dağılımında, nüfus sayımlarına göre önemli dağılım farklılıkları bulunmaktadır. Bu doğrultuda, en güncel nüfus bilgilerinin elde edildiği bu sistemdeki bilgiler kullanılarak nüfus projeksiyonlarının üretilmesine başlanmış olup, ulusal ve bölgesel düzeyde nüfus projeksiyonları, 2008 yılı ADNKS nüfus sonuçları ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yapılan 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre yenilenmiştir.

İşgücü araştırması sonuçlarının ağırlıklandırılmasında Ocak 2009 dönemi sonuçlarından başlamak üzere yenilenen nüfus projeksiyonları kullanılmaya başlanmış, karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarına ait dönem sonuçları da yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir. Sonuçlara ilişkin bilgiler TÜİK web sayfasında yer almıştır. Ayrıca, 2012 yılı için kurumsal olmayan nüfus projeksiyonları 2011 yılı ADNKS sonuçları ve idari bölünüş yapısına göre güncellenmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2013 yılında en güncel nüfus bilgilerini kullanarak nüfus projeksiyonlarını yenilemiştir. 2014 yılından itibaren yapılan değişiklik ile birlikte hanehalkı işgücü araştırması sonuçları, yenilenen bu nüfus projeksiyonlarına göre ağırlıklandırılmıştır. Ayrıca yeni serideki hanehalkı işgücü anketlerinin örneklem tasarım ve çerçevesinde, “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında 2014 yılından itibaren geçerli olan yeni idari bölünüş temel alınmıştır. Nüfus projeksiyonları; göç, doğum ve ölüm hızlarına bağlı olarak belirli periyotlarda güncellenmektedir. Revizyon politikası gereği nüfus projeksiyonları 2016 yılından itibaren ileriye dönük yenilenecektir. Bu kapsamda hanehalkı araştırmaları için kurumsal olmayan nüfus projeksiyonu, 2016 ADNKS sonuçları temel alınarak güncellenmiş olup, Ocak 2017 dönemi itibarıyla hanehalkı işgücü anketi sonuçlarında bu yeni projeksiyon kullanılmıştır. Kurumsal olmayan nüfus projeksiyonlarında her yıl açıklanan ADNKS sonuçları da kullanıldığından yeni projeksiyonun, özellikle çalışma çağındaki nüfusa (15 ve daha yukarı yaştakiler) etkisi sınırlı kalmıştır.

Ağırlıklandırma sürecine dışsal kontrol olarak 2020 yılında İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey 3 bilgisi dahil edilmiştir. 2021 yılında ise hanehalkı büyüklüğü bilgisinin kullanımında güncelleme yapılmıştır.

Tanım ve kavramlar

Tanımlanmış bir zaman dilimi (referans dönemi) içinde belirli bir yaş üzerindeki nüfus, işgücü bakımından üç temel gruba ayrılmaktadır; istihdam edilenler, işsizler ve işgücüne dahil olmayanlar. İstihdam edilenler ve işsizler, birlikte işgücünü oluştururlar.

Çalışma çağındaki nüfus= İşgücü + İşgücüne dahil olmayanlar

İşgücü = İstihdam edilenler + İşsizler

Referans Dönemi: Sürekli anket uygulamasında, ayın pazartesi ile başlayıp Pazar ile biten her haftası referans haftasıdır.

Hanehalkı: Tek başına yaşayan kişiler ile aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta yaşayan, barınma, gıda vb. ihtiyaçlarını ortaklaşa karşılayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine katılan kişilerden oluşan topluluktur.

Kurumsal Olmayan Nüfus: Üniversite yurtları, yetiştirme yurtları (yetimhane), huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapisane, kışla vb. yerlerde ikamet edenler dışında kalan nüfustur.

Kurumsal Olmayan Çalışma Çağındaki Nüfus: Kurumsal olmayan nüfus içerisindeki 15 ve daha yukarı yaştaki nüfustur.

İşgücü: İstihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu nüfusu kapsar.

İşgücüne Katılma Oranı: İşgücünün, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

İstihdam: Aşağıda yer alan işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus, istihdam edilen nüfustur.

İşbaşında olanlar: Ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans haftası içinde gelir elde etmek amacıyla en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir.

İşbaşında olmayanlar: Bir işi olan ancak referans haftası içinde çeşitli nedenlerle işinin başında olmayan ücretli, maaşlı, yevmiyeli, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar; işten uzak kalma nedenine göre işi ile bağlantısı devam ediyor ise istihdamda sayılmaktadır.

Resmi tatil veya senelik izin, hastalık izni, çalışma saati düzenlemesi, işle ilgili eğitim veya yasal doğum izni nedeniyle referans haftasında işbaşında olmayan kişiler ek kriterlere ihtiyaç olmadan istihdamda alınmaktadır.

Yasal doğum izni sonrasında çocuğunu büyütmek için işe ara veren (ebeveyn izni, çocuk bakımı için ücretsiz izin) ve bu nedenle referans haftasında işlerinin başında bulunmayan fertler, 3 ay ve daha kısa süre içinde işlerinin başına geri döneceklerse veya işten uzak kaldıkları süre zarfında işleriyle bağlantılı gelir elde etmeye devam ediyorsa istihdamda kabul edilmektedir.

Sezon dışı dönemde olduğu için referans haftasında iş başında olmayan kişiler, sezon dışı dönemde görev ve sorumluluklarını yerine getiriyorsa istihdamda kabul edilmektedir.

Belirtilen nedenlerin dışında bir nedenle referans haftasında iş başında olmayan kişiler ise 3 ay ve daha kısa süre içinde işlerinin başına geri döneceklerse istihdamda kabul edilmektedir.

Üretici kooperatifi üyeleri ile mesleki bilgilerini artırmak amacıyla (çırak, stajyer vb.) bir işletmede çalışanlar belirli bir menfaat (maaş, emekliliğe ilişkin sosyal sigorta prim ödemesi, cep harçlığı vb.) elde ediyorsa istihdamda kabul edilmektedir.

İstihdam Oranı: İstihdamın, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içindeki oranıdır.

Kayıt Dışı İstihdam: Referans haftasında yaptığı işten dolayı sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmayanlardır.

Eksik istihdam: 16. Çalışma İstatistikçileri Konferansında, mevcut eksik istihdam tanımı ele alınarak yaşanan ölçüm zorlukları değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda eksik istihdam sorununu daha net ortaya koyabilecek “zamana bağlı eksik istihdam” ve “yetersiz istihdam” kavramlarına geçilmesine karar verilmiştir.

Yetersiz istihdam: Zamana bağlı eksik istihdam kapsamında yer almamak koşuluyla, referans haftasında istihdamda olan, son 4 hafta içinde mevcut işini değiştirmek için veya mevcut işine ek olarak bir iş aramış olan ve böyle bir iş bulduğu takdirde 2 hafta içinde çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

Zamana bağlı eksik istihdam: Referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde fiili olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

İşsiz: Referans dönemi içinde istihdamda olmayan kişilerden iş aramak için **son dört hafta** içinde aktif iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve referans haftasını takip eden 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz nüfusa dahildir.

Aktif iş arama kanalları şunlardır:

- Doğrudan bir işverene başvurma
- Eşe, dosta ricada bulunma
- İŞKUR’a başvurma
- Özel istihdam ofislerine başvurma
- Gazete, dergi, internet aracılığıyla iş arama
- Gazeteye iş ilanı verme veya cevaplama
- Online CV paylaşma veya güncelleme
- Sözlü ya da yazılı iş sınavına/mülakata girme
- Kendi işini kurmak için hazırlıklar yapma

Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak için bekleyen ve referans haftasını takip eden 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişiler de işsiz nüfus kapsamına dahildir.

İşsizlik Oranı: İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır.

İşgücüne Dahil Olmayanlar: İşsiz veya istihdamda bulunmayan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfustur.

Potansiyel işgücü: Referans haftasında ne istihdamda ne de işsiz olan çalışma çağındaki kişilerden; iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlarla, iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişilerdir.

İşgücüne ilişkin tamamlayıcı göstergeler:

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından düzenlenen 19. Çalışma İstatistikçileri Konferansında, mevcut işsizlik oranının tek başına işgücü piyasasını ölçmede yeterli olmaması gibi bir dizi nedenle alternatif göstergelere ihtiyaç duyulmuştur.

2021 yılından itibaren HİA soru kağıdında bu doğrultuda gerekli düzenlemeler yapılmış olup 2021 yılı Ocak ayı sonuçları ile birlikte **“işsizlik oranı, zamana bağlı eksik istihdam ile işsizliğin bütünleşik oranı, işsiz ve potansiyel işgücünün bütünleşik oranı ve atıl işgücü oranı”** yayımlanmaya başlanmıştır.

Tamamlayıcı İşgücü Göstergelerine ilişkin Oranlar:

- 1. İşsizlik oranı**
$$[(İşsiz)/İşgücü]*100$$
- 2. Zamana bağlı eksik istihdam¹ ve işsizlerin bütünleşik oranı**
$$[(Zamana bağlı eksik istihdamda + İşsiz)/İşgücü]*100$$
- 3. İşsiz ve potansiyel işgücünün² bütünleşik oranı**
$$[(İşsiz + Potansiyel işgücü)/(İşgücü + Potansiyel işgücü)]*100$$
- 4. Atıl işgücü oranı**
$$[(Zamana bağlı eksik istihdam + İşsiz + Potansiyel işgücü)/(İşgücü + Potansiyel işgücü)]*100$$

Referans dönemi ve örneklem büyüklüğü

Ağustos 2021 Haber Bülteninde açıklanan sonuçlar; 2021 yılının 31.-34. haftalarını kapsamaktadır.

Bu ayda örneğe çıkan 18 030 örnek hanehalkından 15 454'ü ile görüşülmüş olup, bu hanehalklarında bulunan 15 ve daha yukarı yaştaki **37 783** fert ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

¹ **Zamana bağlı eksik istihdam:** İstihdamda olan, haftalık 40 saatten az çalışan ve referans döneminde daha fazla saat çalışmak isteyen ve kısa süre içerisinde daha fazla saat çalışabilecek olan kişilerdir.

² **Potansiyel işgücü:** Referans döneminde ne istihdamda ne de işsiz olan kişilerden; iş arayan fakat kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olmayanlarla, iş aramadığı halde çalışma isteği olan ve kısa süre içerisinde işbaşı yapabilecek durumda olan kişilerden oluşmaktadır.